

BUITEN

8^E JAARGANG N^O. 44.

ZATERDAG 31 OCTOBER 1914.

Schnabels

Foto W. Lindelauf.

IN DE OMSTREKEN VAN HEERLEN (ZUID-LIMBURG).

Redacteur: Mr. A. LOOSJES

INHOUD:

IN DE OMSTREKEN VAN HEERLEN (Z.-LIMBURG). ILL. .	BLZ. 521
DE WET DER WOUDEN, DOOR JAMES B. HENDRYX (9) ..	522
„DER FRISCHE DER FRÖHLICHE KRIEG" (GEDICHT), DOOR	
DR. EDWARD B. KOSTER	523
EEN BELANGRIJKE KWEEKERIJ, DOOR E. TH. W., GEÏLL. ..	524
DEN HAAG IN OORLOGS-TENUE, DOOR JOH. W. BROEDELET ..	524
NIEUWPOORT IN WEST-VLAANDEREN, DOOR MR. A.	
LOOSJES, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 525—527
DE SLAG BIJ NIEUWPOORT EN HET BELEG VAN OOSTENDE,	
DOOR S. V. PRAAG.	BLZ. 526
ALBERT VOGEL ALS COMPAGNIESCOMMANDANT, (PORTRET) ..	528
BALI EN LOMBOK, DOOR ALBERT VOGEL, GEÏLL. .	BLZ. 528—530
OM EN BIJ DEN OORLOG, II, DOOR MR. L. H. J. LAM-	
BERTS HURRELBRINCK	BLZ. 529
BIJ HET NEST VAN DEN GAAL, DOOR J. DAALDER DZ., GEÏLL. ..	531
HET GETEISTERDE DIKSUIDE, GEÏLLUSTREERD	532

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adreſſeeren aan de Uitgevers **Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam**, met de toevoeging: „Voor de Redactie" of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten." Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's. Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

DE WET DER WOUDEN

door JAMES B. HENDRYX.

(9) (Geautoriseerde vertaling.)

HOOFDSTUK XI.

„H IJ was knapper dan de anderen," zoo vervolgde de sherief, „en was sterker geworden door 't werk, dat ie gedaan had; eerst waren ze hem allemaal de baas, en nou volgden ze hem overal as schapen, alsof ie 'n koning was. En de streken, die hij niet bedenken kon, bedacht 'n ander wel. We dachten allemaal, dat de jongen de 'verkeerde' weg was opgegaan, maar in 't najaar ging ie an 't werk voor Mc Kenna an de Nipissing, en daar kreeg ie kennis an Kitty O' Shea, die nou z'n vrouw is. Van toen af an is ie zoo soliede geweest as 'n karrepaard. 't Is al te erg, net nou ie van z'n leven kon genieten met z'n vrouw en z'n hofsteedje. Als je 'm leert kennen, meneer Hinton, dan zal je zien, dat hij de man d'r niet naar is, om iemand stiekem van kant te maken. En denk toch 's an z'n vrouw: die blijft daar nou maar alleen in dat huisje en weet heelemaal niet, wat er van Shane worden zal. Zij heeft ook al geen gemakkelijk leven gehad, daar ginds met ouwe Tim en al die kinders. As je wachten wil' tot de lente, meneer Hinton, dan zal ik je helpen met m'n tijd en m'n geld. Zou je niet kunnen wachten?"

De stem van den sherief was zacht en ernstig, terwijl hij voor zijn vriend pleitte, en er lag iets smeekends in, dat den ander zeer trof. Hinton zweeg eenige oogenblikken; toen boog hij zich voorover, alsof hij vertrouwelijk met den ander wilde spreken, doch hij bedacht zich, en trok zich achter zijn gewone masker van gereserveerdheid terug. Toch had zijn stem veel van haar bruuskheid verloren, toen hij antwoordde:

„Neen, neen, sherief; in een kwestie als deze kunnen we geen risico loopen. U zult uw plicht moeten doen, en den man naar Rocoko moeten brengen. U zult zien, dat ik in 't eind gelijk heb. Maar dit wil ik u wel vertellen: als uw vriend niet schuldig is, zal zijne arrestatie den werkelijken schuldige onvoorzichtig maken. Als een misdadiger van meening is, dat hij niet langer voortdurend op zijn hoede behoeft te zijn, heb ik altijd onderhouden, dat hij al half gepakt is.

„En ook dit nog, sherief", zeide de detectieve, terwijl de groene oogjes zich in de groote blauwe van den sherief schenen te boren, „als 't u gerust kan stellen. denk er dan om, dat mijn naam is Hinton, H i-n-t-o-n, en dat ik geen vergissingen bega".

HOOFDSTUK XII.

DE SNEEUWHOOP.

Er kwam een glimlach van voldoening op Spike Wilson's geelaat, toen hij door een gaatje, dat hij in de vorstbloemen van

Scotty's venster geademd had, heengluurde naar de zich verwijderende gestalte van den vertrekkenden sherief. Hij kwam juist van de Bank, waar hij al het geld dat hij daar had uitstaan, had opgenomen.

„Lunger heeft gelijk", mompelde hij; „'t is tijd, dat ik 'm smeer. 'k Wou anders z'n gezicht wel 's zien, as ie probeert die cheques te verzilveren".

Achter hem liet een kort, stijf mannetje met kort geknipt haar en groene oogjes zich stil op een stoel neerzinken, aan den anderen kant van de kachel.

„Drie dagen", telde Spike, „en 'n paar dagen om uit te rusten, en dan kommen ze terug. Ik heb geen haast. Juffrouw Kitty O' Shea-Kennedy — bah! 't Zal 'n interessante ontmoeting zijn tusschen ons daar in die hut an de Little Porky. Dan zullen we 's zien, wat er van al d'r trotsche airs terecht komt. Dan zul je je kin wel niet zoo hoog houden as toen an de Nipissing, denk ik. Die laatste keer, dat ik je zag, ben ik nog niet vergeten! En ook niet de herrie, die je toen schopte over dat halfbloed-meisje uit Big Axe. Als ik met je klaar ben, zul je blij zijn, je met je eigen zaken te kunnen bemoeien. Maar ik zal me an de bosschen moeten houden. Ik moet Shane en Sandy niet tegen kommen langs de rivier, of die masties Pierre — ik wou wel 's weten, of ie 't vergeten heeft — 't wordt nou al acht jaar."

„Wel allemachtig, as dat niet Sandy Mc Laren is! Kom binnen sherief, en schuif bij, bij de kachel".

Shane Kennedy stond in de deur van zijn huisje, en verwelkomde de bezoekers, terwijl zij de helling van de rivier opkwamen; zich tot zijn vrouw wendend, riep hij:

„Kitty, kind, d'r kommen al bezoekers: de sherief, en Chuck Blaine, met z'n honden uit Flat Rock".

Dat de honden er ook waren, viel zeer zeker niet te miskennen, want er ontstond onmiddellijk een luid rumoer van blaffen en grommen, vermengd met het geluid van vloeken en slagen, toen Pierre en Chuck trachtten de vechtenden te scheiden. Nauwelijks hadden Chucks „malamuts" voor de deur stilgehouden, of Pierre's groote Hudson's Bays, die op een beschutte plek achter een reusachtigen sneeuwhoop sliepen, kwamen aanstormen.

„En wat brengt je uit de stad met dezen tijd van 't jaar, sherief? Misschien ben je wel op weg naar Nelson House", ging Shane voort, terwijl hij den ouden Schot hielp, zijn zware bontjas af te doen.

„Nee, jongen, ik ben niet op weg naar Nelson House. Als we gegeten hebben, moet ik je 's even spreken. Maar laat je vrouw eerst maar naar bed zijn, zoo'n haast is er niet bij".

Kitty's oogen zochten die van Shane, doch ze zag er niets in, dat haar zekerheid gaf omtrent wat er in hem omging. Toch voelde zij een plotselinge beklemming, terwijl ze naast haar man ging staan, en haar kleine hand bevend in zijn grooten knuist legde.

„Bedoel je, dat je tocht hier eindigt, Mac?" zei Shane, terwijl hij den sherief onderzoekend aankeek. „Zooas je zegt, je boodschap kan wachten tot na etenstijd, maar denk t'r wel om, Kitty heeft 'r ook 'n woordje in mee te zeggen. Ze is m'n maat nou, en ze heeft 't recht in alle dingen van gewicht mee te spreken, en wat die drijvers betreft, as 't slecht nieuws is, gaat dat zóó gauw de wereld door, dat 't 'r niks op ankomt. En nou kun je 't eten wel opdoen, kind, want naar de lucht te oordeelen is 't klaar. Vooruit mannen, schik bij! As die honden uitgevochten zijn, zijn ze de beste vrienden van de wereld!"

Toen het avondeten afgeloopen was, de borden omgewasschen en in blinkende rijen op de planken gezet, de honden gevoed waren en het hout voor den avond binnengebracht was, schoof het vijftal om de kachel; Kitty en Shane zaten naast elkaar, terwijl Sandy tegenover hen zat, en de beide hondendrijvers op hun dekens in een hoek lagen. De pijpen werden aangestoken en toen de rook omhoogkronkelde, schraapte de sherief zijn keel.

„H-m-m, Shane, jongen, je weet nog wel, die Hagen, die verdwenen is uit Vijfendertig, al meer dan een maand geleden?" Kennedy knikte langzaam, met zijn oogen op het smalle spleetje geel in de kachel gericht.

„Nou, Mc Ilvary kwam een dag of wat geleden en bracht een detective mee, om te zien wat ie ontdekken kon. Hij ging met Mac op weg naar 't kamp, maar hij kon niet terecht met de sneeuwschoenen en viel boven op de tanden van een ijzeren eg, die Tom in de sneeuw had laten liggen. Toen is ie bij Fitzgerald gebleven, en Mac ging alleen, zonder hem, naar Vijfendertig, en stuurde Spike Wilson naar Rocoko om te vertellen wat ie van de kwestie wist. Nadat ie 'm gesproken had, heeft ie 'n bevelschrift tot inhechtenisneming tegen jou uitgevaardigd. Ik probeerde nog, jongen, om hem ertoe te krijgen, 't tot de lente uit te stellen, maar hij wou niet!"

„Spike Wilson!" riep Kitty uit. „Shane, Shane! Wat weet jij van Spike Wilson?"

Bij het hooren van dien naam boog de halfbloed zich scherp luisterend voorover, terwijl zijn oogen schitterden.

„Maar dat is de opzichter van kamp Vijfendertig, en de duivel zal de vent halen, de gemeene moordenaar, die ie is! Stil maar kind, ik ben niet bang voor 'm met z'n gemeene leugens. Wat scheelt je? Ken je Spike misschien? Je gezicht is zoo bleek alsof je 'n geest had hooren huilen."

„M kennen? Jazeker ken ik 'm! Heeft ie niet gewerkt op Big Ax, zes-zeven-nee, acht jaar geleden? Nou zie ik 't allemaal,

Shane. Hij zal probeeren jou te laten hangen om mij. O! Had ik hem toen maar door ze laten vermoorden, zooals hij verdiende! Ik wou 't! Ik wou 't!"

„Nou, nou, kind, ik weet niet waar je 't over heb', maar hou je in ieder geval maar kalm". Shane sloeg zijn arm om zijn vrouw, en trok haar dicht naar zich toe. Hij voelde haar beven van opwinding, en ging kalmeerend voort: „nou kind, laten we nou es hooren wat je te zeggen hebt. Wees maar niet bang. Voor den dag er mee. Ik wist niet, dat Spike ooit die kant van de Nipissing uit geweest was. Dat was dan zeker vóór mijn tijd met Mc Kenna?"

„Ja, hij was toen opzichter, en had z'n hoofdkwartier aan de Big Ax, waar 't spoor van Reindeer Lake 't andere kruist. Hij kwam altijd naar 't blokhuis om leeftocht, en begon langzamerhand geregeld bij ons an te komen. Soms bleef ie wel twee of drie dagen: en praatte en rookte dan met vader. Ik was toen nog maar zoo'n meisje van 'n jaar of zeventien, en hij leek zoo groot en sterk en mooi. Wij pagaaiden samen vaak het meer af in zijn cano, en wandelden heele einden samen en zochten boschbessen.

„Ik was toen op school in de missie, en soms bleef ie in Painted Stone, en dan roeiden we samen het meer over, en bleef ik den Zondag thuis over, en dan nam hij me 's Maandags weer mee terug naar school. Op 'n zekeren dag zaten we samen bij een bron onze boterham op te eten, en toen vroeg ie me, of ik z'n vrouw wou worden. Ik was jong, en ik dacht dat ie even goed was als dat ie groot en sterk was, en daarom zei ik ja.

„Vader mocht hem graag, en we praatten vaak over hem. We zouden in het voorjaar trouwen als zijn contract met Richardson afgelopen was. En toen ontdekte ik het 's winters. Zij was 'n halfbloed, Lizette, Pierre's zuster."

De masties was op zijn knieën gaan liggen, met zijn schitterende oogen op Kitty's gelaat gevestigd. Hij had de lippen opgetrokken, zoodat zijn witte tanden bloot lagen, en kwaadaardig vanuit het van woede verwrongen gelaat flikkerden in het lamplicht. Zijn eene hand omvatte het heft van het mes in zijn gordel. Hij haalde het koude, grijze lemmet eruit, en zeide met een stem die beefde van hartstocht:

„Spik Wilson! Mij vermoor!" hum zóó, en zóó, en zóó!" Hij zette zijne woorden kracht bij, door langzaam met zijn mes toe te stooten, alsof hij iemand een langzamen marteldood wilde doen ondergaan. Op dat oogenblik zou men tevergeefs gezocht hebben naar eenigen trek van zijn blanken vader, en was hij enkel een wilde, die buiten zichzelf was van woede. Kitty vervolgde:

„Die vreeselijke dagen en nachten, dat ik bij Lizette waakte, zal ik nooit vergeten. Ik zie haar nog, met haar kleine, bruine gezichtje, verwrongen van pijn, dat scherp afstak tegen het witte kussen, en de kleine handjes die geen oogenblik stil konden liggen, en maar al door aan de dekens plozen. Soms ijde ze, en riep luid om Spike Wilson, en smeekte hem, bij haar te komen en haar mee te nemen. En dan weer fluisterde zij hem allerlei lieve dingen toe, en glimlachte ze gelukkig, als ze meende, dat hij bij haar was. Dan weer huilde ze zachtjes in haar slaap, en kreunde, maar altijd was het dezelfde kreet om Spike Wilson. Zij scheen heelemaal in hem op te gaan. Eerst begreep ik het niet, maar plotseling zag ik alles. Ik had kunnen sterven van woede en schaaft. Eerst richtte zich mijn woede tegen het arme meisje daar op het bed, want zij had mij mijn liefde en 't eenige waar ik in mijn leven om gaf, ontnomen. Maar langzamerhand, terwijl ik daar zat, begon dit gevoel plaats te maken voor een gevoel van medelijden met het verongelukte meisje dat bezig was den prijs te betalen voor haar onvoorzichtigheid, en zag ik in, dat haar eenige misdaad was, dat ze te veel had lief gehad.

„Lizette stierf, toen haar kind geboren werd; ze stierf onder klagelijk geroep om den man, dien ze had liefgehad. Het kind leefde slechts eenige uren, en wij legden ze beiden in hetzelfde graf. Op een heuvel, die over het meer uitziet, liggen zij onder de berken, wier lange, spookachtige armen zich hemelwaarts heffen, als in stomme smeeking tot de Heilige Maagd om de ziel tot zich te nemen van dit arme, half-wilde wezen, wier leven geofferd werd op het altaar der liefde. Als ten antwoord op dit onuitgesproken gebed zendt God de laatste stralen der ondergaande zon, die zich een weg banen door het kantwerk der bladeren, en zij vallen als een zegen op dat eenzame heuveltje daar dicht bij de door de stormen geteisterde Nipissing.

HOOFDSTUK XIII.

WREKERS.

„Op zekeren avond sloop ik heen langs den rand van de open plek in 't bosch. Ik dwaalde het bosch in, en probeerde mijn ingestorte wereldje een beetje in elkaar te zetten. Zonder dat ik het zelf wist, ging ik in de richting van het grafheuveltje. Er was sneeuw gevallen, en onwillekeurig bleef ik staan bij het witte heuveltje onder de berken. Ver weg was de zon weggezonden achter de pijnen op den westelijke oever van het meer. Vóór me lag het meer, als een groote, witte eenzame vlakte. Ik herinner me heel goed, dat, terwijl ik daar stond te staren naar die mijlen en mijlen ver bevroren eenzaamheid, de geheele wereld mijn stemming scheen te deelen.

„Als ik verdriet had, had ik altijd mijn toevlucht in het bosch gezocht, als kind al. Jullie zult dit dwaas vinden, omdat jullie

in een mooien boom niets anders ziet dan de hoeveelheid hout, die hij zal opleveren. Maar voor mij waren het ernstige, levende wezens, en uren lang kon ik rondwalen tusschen de reuzenstammen.

„Langzamerhand, terwijl ik daar naar het meer stond te staren, werden de schaduwen donkerder. De eerste pijn en woede hadden plaats gemaakt voor een doffe nameloze pijn, die deel scheen te vormen van de koude, duistere leegheid om me heen. Wat ik ook deed, ik kon me niet wakker schudden uit mijn verdriet, dat mijn hart verscheurde.

„Ik benijdde haar, die in die koude rustplaats de slaap der vergetelheid sliep. Haar hartepijn was ten minste gestild, terwijl de mijne, naar ik dacht, eerst begonnen was. Plotseling ontwaakte ik uit mijn mijmering door den lang aangehouden, vrees-aan jagenden, bevenden roep van een „loup cervier". Het was nu bijna donker, en ik wendde mij om, om naar de missie terug te keeren. Doch nauwelijks had ik eenige passen gedaan, of er trad vanachter een reusachtigen berk een man te voorschijn. Ik stond als aan den grond vastgenageld, want, niettegenstaande de duisternis, herkende ik hem onmiddellijk.

„Het was Spike Wilson. Hij kwam snel naar de plaats, waar ik stond. Onwillekeurig stak ik den arm op, als om een slag af te weren. Mijn gelaat moet eenigszins de verachting en angst hebben uitgedrukt, die ik voelde, want hij bleef plotseling staan, vlak voor het heuveltje. Daar stonden we, elkaar eindeloos lang aanstarend, naar het mij toeleek. Ik merkte op, dat hij bleek was en dat zijn schouders gebogen waren.

„Wel, Kitty, kind, ken je me niet meer?" Niet op een antwoord wachtend, ging hij voort: „Kom, we moeten gauw naar de missie terug. Dit is geen plaats voor je op dit uur van den dag. Ik moet me haasten. Ik moet naar de zendingspost om de honden te halen. Nog 'n andere combinatie probeert 't hout te krijgen, en as mijn rapport niet gauw binnen is, zullen ze 't krijgen ook, en 't is altijd 'n dag of vijf dwars de vlakte over. Kom, we zullen ons laten trouwen in de missie, en samen naar de kolonie gaan."

„Hij praatte snel, en ik merkte op, dat hij verscheidene malen zenuwachtige blikken over den schouder wierp. Ik wist, dat hij loog. Ik was toen kalm, en mijn brein was verhelderd; toen hij naar mij toe kwam, hief ik mijn hand op, en keek hem recht in de oogen.

„Waar is Lizette?" Hij deinsde terug, alsof ik hem met een mes gestoken had. Met moeite wist hij zich even daarna te beheerschen.

„Wie-wie bedoel je?" stotterde hij, en zijn oogen sloten zich half, terwijl hij mij met zijn blikken trachtte te doorboren.

„Waar is Lizette?" herhaalde ik.

„Wat bedoel je?" brulde hij, de vuisten ballend. „Zijn die zotten van Indianen hier geweest met hun leugens? Hoe weet ik waar ze is? Bij haar ouwe tang van 'n moeder waarschijnlijk op Big Ax, waar ze thuis hoort. Ik weet van niks en ik heb niks met 'r te maken. De Indianen hebben de pik op me, ze zijn bang, dat ze hun jachtgronden zullen verliezen as de fabriekzagerijen in deze streek kommen. Ze willen me 't land uitjagen. Ik had al gehoord van de leugen, die ze over me bedacht hebben. Maar d'r is niks van waar," zei hij haperend, en vroeg toen: „jij geloofde 't toch niet, wel?"

„Dit is nu wel niet precies wat hij zei, want hij vloekte voortdurend op 'n vreeselijke manier.

„Jawel", antwoordde ik, „ik geloofde 't wel".

„Nou, da's ook wat moois, om maar dadelijk alles te gelooven, wat 'r van iemand gezegd wordt", smaalde hij.

(Wordt vervolgd).

„Der frische der fröhliche Krieg".

De blaad'ren dansen in de lucht
Een wilden doodendans,
Het jaar gaat langzaam aan ter vlucht
In 't onbestemde herfstgezucht,
Op matte, windkadans.

De dood danst over de aarde heen,
En gaart zijn somb'ren oogst,
Hij wekt er weedom en geweën,
Verlustigt zich in 't bang gesteën,
En stemt zijn lied op 't hoogst.

Hij overschreeuwt al and'ren klank,
Zwaait blij zijn meesterstaf,
Hij brengt den heerschers lof en dank,
Dooft wáár hij kan de levenssprank,
Duwt jonge kracht in 't graf.

Hij danst te water en te land,
Vliegt moordend mijlen wijd,
Strekt onder zee de dorre hand,
Maakt leven, kunst, cultuur te schand,
Dat is de „frissche strijd"!

EDWARD B. KOSTER.

EEN BELANGRIJKE KWEEKERIJ. VELD MET BLOEIENDE DELPHINIUMS.

EEN BELANGRIJKE KWEEKERIJ.

REEDS meermalen hadden wij gelegenheid om te wijzen op de reusachtige uitbreiding, die onze tuinbouw tegenwoordig verkrijgt en door het noemen van enkele getallen aan te toonen, wat de uitvoer van onze tuinbouwprodukten beteekent. De groenten- en bloementuin van West-Europa wordt Nederland tegenwoordig genoemd, en die naam is zeker niet onverdiend, daar onze voortbrengselen thans op alle markten der grootere buitenlandsche steden verkrijgbaar zijn.

Beter echter nog dan woorden spreken afbeeldingen en daarom doet het ons genoegen hierboven eens een kijkje te kunnen geven in een van onze grootere vasteplanten kweekerijen, n.l. in die van de Kon. Kweekerij „Moerheim” van den heer B. Ruijs te Dedemsvaart.

Toen wij de vasteplanten in dit blad bespraken, konden wij er reeds op wijzen, dat ons land kweekerijen daarvan bezit, die met de besten van Europa kunnen wedijveren en die zich reeds in een bijzonderen roep mogen verheugen, wat betreft het aanwinnen van prachtige nieuwe verscheidenheden. Wat nu zulk een vasteplanten kweekerij beteekent, blijkt uit bovenstaande afbeelding, die een gedeelte er van met *Delphiniums* beplant weergeeft.

Zoover men hier ziet niets dan *Delphiniums*, allemaal verscheidenheden van één zelfde plantengeslacht. Wat een enorm aantal planten zijn hier niet vereenigd; op de afbeelding ziet men ze bloeien, doch ze moeten in het najaar naar alle deelen van de wereld verspreid zijn, om plaats te maken voor een jonger geslacht, dat men op de afbeelding niet kan zien, omdat de jonge zaailingen zich nog in de kweekbakken bevinden; minder talrijk zijn zij echter niet.

Doch er worden op zoo'n kweekerij niet uitsluitend *Delphiniums* gekweekt, al is dit een van de hoofdproducten, ook *Paeonia's*, *Phloen* enz. vindt men er in ongelooflijke hoeveelheden vertegenwoordigd en daarnevens tal van andere geslachten, die zich niet tot zulk een grootkultuur leenen, doch te zamen nog heel wat ruimte beslaan.

In het voorjaar, in de eerste helft van April, is er steeds een groote trek naar de bloembollenvelden tusschen Leiden en Haarlem. Over hetgeen men daar ziet, staan de leeken gewoonlijk verbaasd; de omvang die deze kulturen genomen hebben, gaat in den regel hun verwachting verre te boven, doch zij weten dan meestal niet, dat zich naast de bloembollenkultuur in ons land nog een andere ontwikkeld heeft, namelijk die van vasteplanten en dat die twee te zamen nog verre onderdoen voor onze groente- en fruitkulturen. Toch zou zoo'n belang-

rijken tak van bodemkultuur zich niet hebben kunnen ontwikkelen zonder een behoorlijke organisatie en het is zeker een gelukkig teeken, dat die in den Nederlandschen Tuinbouwraad is tot stand gekomen, die steeds er op uit is, ons afzetgebied te vergrooten.

E. Th. W.

DEN HAAG IN OORLOGS-TENUE.

NEEN, de kanonnen bulderen hier nog niet en laat ze maar verre blijven! Dit neemt intusschen niet weg, dat ook 't Haagje, voor wie dit voormalige provincie-, nu langzamerhand groot-stadje kent, door den wereld-oorlog 'n eenigszins ander aanzien heeft verkregen. Het heeft eene zekere, bijna feestelijke drukte teweeg gebracht, zoodat we van de ellende niet zoo heel veel meer dan de aangename zijde te zien krijgen. Ja, de mobilisatie lijkt hier soms 'n pretje!

Overdreven hard gewerkt werd er nooit in 't vriendelijke Den Haag. Vandaar dat de echte Hagenaar telkens verbaasd stil staat om die ongewone bedrijvigheid, welke er rond hem heerscht. Hij wordt er bepaald door uit z'n gewone sfeer gerukt.

De zonderlingste stukjes ziet-ie dan ook vlak voor z'n oog uithalen! Vloog daar niet de auto van Baron Die en Die langs 'm heen, bestuurd door 'n oolijk kijkenden militair, die, 'n si-gaartje in 't hoofd, zich 'n dandy gevoelt eerste klas? Vóór dien gebeurde 't hem zelden, zoo lustig te toeren. Nu gaat het er elken dag vandoor, of benzine geen geld kost. En Baron van Die en Die zelf, die juist z'n deur uit trad, kijkt met 'n zucht z'n voertuig na en ziet zich gedwongen, gebruik te maken van de plebejische uitvinding genaamd: elektrische tram.

De jongedames hebben 'n nieuw bezigheidsje gevonden. Ze dwepen met 't Roode Kruis, zijn er even dol mee als met Mengelberg, Liberty of Tango-tea. 't Is dan ook eens 'n aardig afwisselingetje op die eeuwige Muziekschool, de schilderles of den nieuwsten verbonden. Natuurlijk zijn 't slechts schijnbaar-verwonden, die overkomen, dat m'n arm stevig vastgebonden lag, terwijl m'n dienstmeid met 'n vreeslijk verband om 't hoofd zag rondloopen. Alles om de dochter des huizes 'n genoeg te doen! Ja, 't gezelschap-leven vergt veel van den mensch! Intusschen, dit alles spreekt toch voor 't goede hart van de aanvallige residentie-be-woonsters. En hier en daar schuilt er natuurlijk wel eene onder-haar, wie dit liefde-werk allerhoogste ernst is.

Wat 't jong-vrouwlijke deel uit den lageren stand betreft, och, 'n militair draagt nog altijd 't hart op de goede plaats! Hij is gevoelig voor 'n frissche koon, 'n lonkenden lach en hij vindt, dat z'n vaderlandsliefde zich ook moet uitstrekken tot de vrouwlijke inwoners van 't Koninkrijk, dat hij de eer heeft te dienen. Ja, keukenprinsesjes en haarsgelijken weten nu wel weg met haar Woensdag- of Zondagavond. Ofschoon... zou 't ook niet menige jongedame uit den salon spijten, dat er geen inkwartiering is? Ze zouden het den landsverdedigers in hunne flatteerende uniform gaarne zoo aangenaam mogelijk maken!

Voorloopig echter moeten ze zich tevreden stellen met de gewone publieke vermakelijkheden en die hebben geen reden van klagen, al moeten ze vaak hun redding zoeken in populaire prijzen. Doch beter 'n volle schouwburg met half-betalend, dan 'n leeg met.... héél geen betalend publiek! Werkelijk, den Haag kan zich nog wel redden.

Jammer mag 't misschien wel heeten, dat 't dilettantisme zoo welig tiert. Geen dragelijk bespeelde viool, geen juffrouw met eene wel-meenende sopraan, of zij stelt zich disponibel, om den militairen een „aangenamen” avond te bezorgen. De bedoeling is ongetwijfeld uitstekend, doch men vergeet te veel, dat den vak-artisten, van wie er onderscheidenen in dezen tijd niet te best aan toe zijn, op die manier een onbillijke concurrentie wordt aangedaan. Hoe gaarne zouden die niet, tegen een zeer matige vergoeding, in de plaats treden van al die half- en kwart-kunstenaars! Men weet echter, die nemen steeds elk onheil te baat — aardbevingen, 'n scheepsramp, 'n fabrieksbrand enzovoort — om op 't podium, achter 't voetlicht te verschijnen. Daarbij, onze militairen zijn niet voor 'n kleintje vervaard. 't Is hun dus toevertrouwd, dat te „verwerken.”

Intusschen paradeeren ze maar door onze straten, met volle muziek, eenvoudig trompetgeschal of „met stille trom” en geven de stad 'n ongewoon levendig aanzien. Sommigen, niet aan zulken beenen-arbeid gewoon, loopen er wel minder krijgshaftig bij („sjokke, sjokke, sjok” roept 'n slagersleerling ze oneerbiedig na), doch over 't geheel mogen we over „de manschap” tevreden zijn. Wie dat misschien minder is? In een van de eerste geleerden van 'n voorbij-marcheerend regiment zag 'k 'n bekenden Haagschen *flaneur*, die nooit veel anders doet dan door de Spui- en Veenestraat en omliggende stadsgedeelten slenteren. 'k Schoot onwillekeurig in den lach. 't Was 'm duidelijk aan te zien, dat-ie nu niét voor z'n plezier de keien bestapte. Ach, ach, daar had je de *Bodega*, maar dat was voor hem nu 'n onneembare vesting. En *Riche* en *Central*! Ach, ach! En de meisjes keken 'm heelemaal niet aan! Waar was dan ook z'n keurig wandelpak, z'n fleurige das, z'n fraaie stok? Nee, op *deze* manier door de Veenestraat te loopen, dat was heel niet „amusaant”. Wie weet echter, blijkt hij geen eerste held te zijn, als 't meenens wordt!

Den Haag in Oorlogs-tenuë! Ja, zoolang de kanonnen maar verre blijven en 't vrouwlijke schoon 't eenige prikkeldraad is, dat gevaar aanbrengt, is 't hier in de residentie wel uit te houden! Dat daar geen verandering ten kwade in mag komen!

JOH. W. BROEDELET.

NIEUWPOORT IN WEST-VLAANDEREN.

HET was in den zomer van 1911, eenige dagen, vóór de verzengende hitte aanving de bewoners der lage landen aan de zee tot transpireeren en wanhoop te drijven, dat wij Nieuwpoort binnenreden, de kleine West-Vlaamsche stad, welker naam bij elken landgenoot zulk een bekenden klank heeft, dat bij het noemen van dien naam zelfs eerder aan de zee stad wordt gedacht, dan aan den kleinen naamgenoot in het eigen land. Slag bij Nieuwpoort — 1600, een jaartal, dat zich met dat van de geboorte van Karel V, een eeuw vroeger, in een bekendheid mag verheugen, die zelfs hem of haar, voor wie b.v. de vrede te Munster steeds moeilijkheden bleef opleveren, tot in hoogen ouderdom bijblijft.

Ook wij wisten, wat eeuwen geleden in de nabijheid van dit stedeke was voorgevallen. Maar Nieuwpoort was niet veel meer dan toeschouwer geweest bij den strijd, waarover op een andere plaats in dit blad uitvoeriger wordt gesproken. En bovendien, wij waren vermoeid en warm na een fietstocht van 18 K.M. tegen een halven storm uit het zuid-westen in, en dat van Oostende tot Middelkerke langs de zee en vervolgens ongeveer in dezelfde richting door de weinig beschutting biedende landstreek achter de duinen, die even voor Nieuwpoort eigenlijk eerst dien naam beginnen te verdienen, te voren immers niet veel meer zijn dan een breede hooge zeevering. Wij waren dus vermoeid en — dorstig, en het instinct van dorstigen toerist voerde ons binnen weinige minuten naar een taveerne, waar verfrissende dranken ons wachtten. Daar, naast den zwaren toren der oude gothische kerk gezeten, wachtte ons een verrassing bovendien: een Hebe trad er te voorschijn (als die, welke door Victor de la Montagne in zijn „De Hebe uit onze taveerne” zoo geestdriftig bezongen is); nu ja, alle vergelijkings gaat mank en zoo was haar vlecht bijvoorbeld niet blond, maar wat de Vlaamsche dichter gezegd heeft van „de kuiltjes in hare wangen, de ondeugende gloed in haar blik”, was ook van onze Hebe niet te veel gezegd. En bovendien, zij mocht zich waarlijk beroemen op den welluidenden naam van een godinne der

oudheid! Om kort te gaan, wij verpraatten onzen tijd en moesten ten slotte haastig Nieuwpoort verlaten, vreezend, later dan op het afgesproken uur te Veurne aan te zullen komen, om er een Vlaamschen vriend te ontmoeten.

Nu weet ge, lezer, waarom de indrukken, die wij van Nieuwpoort hebben opgedaan — behalve die van de Vlaamsche Hebe met den klassieken naam — slechts vluchtig zijn geweest en wij het stadje niet bezichtigden met den ernst en de nauwgezetheid, die elke plaats van eerbiedwaardigen ouderdom verdient. Gaarne hadden wij het dan ook aan meer bevoegden overgelaten, om over Nieuwpoort het een en ander te vertellen bij enkele afbeeldingen, door onzen fotograaf er op zijn doorreis naar Veurne gemaakt. Maar een desbetreffend verzoek, door ons tot een bewoner der streek gericht eenige dagen vóór den val van Antwerpen, heeft óf zijn bestemming niet bereikt óf — wat waarschijnlijker is — daaraan kon door de tegenwoordige omstandigheden (alle post-verkeer met die streken is afgebroken) niet tijdig worden voldaan.

En nu Nieuwpoort door een tweeden slag beroemd — of berucht — dreigt te worden, meenen wij goed te doen niet langer te wachten, maar het betrekkelijk-weinige, dat wij weten te vertellen van dit Vlaamsche stadje, mede te deelen.

Foto C. Steenberghe.

NIEUWPOORT IN WEST-VLAANDEREN.
DE PREEKSTOEL IN DE OUDE GOTHISCHE KERK.

Het scheen een Hollandsch stadje, zooals het zich daar aan den oostkant aan ons vertoonde: een vaart — het gekanaliseerde riviertje de IJser, waarlangs de liniën der strijdende legers op het oogenblik dat wij dit schrijven, zich uitstrekken — waarover een draaibrug, en daarachter de groene wallen met de bekende krans van boomen, waarboven eenige oude torens oprijzen, het gewone aanzien van stadje, dat eenmaal de rol van vesting speelde, doch thans in dit opzicht alle beteekenis heeft verloren, zooals we zoovele Hollandsche stadjes kennen. Doch is men eenmaal binnen, dan bemerkt men dat de straten naar 't middelpunt nogal stijgen — de plaats werd op een binnenduin gebouwd — en de meeste huizen, vaak met bepleisterden of met minder zorgzaam bewerkten of gevoegden baksteen-gevel, een meer Vlaamsch karakter dragen. Nieuwpoort heeft, evenals Elburg, slechts rechtlijnige straten, wat in zulk een oude plaats, met nog een aantal oude gebouwen, eenigszins zonderling aandoet. De hoofdstraat, de Lange-straat, doorsnijdt de stad van 't westen naar het oosten.

Nieuwpoort, thans een arm plaatsje van ongeveer 3500 inwoners, is een oude stad. In de 9e eeuw bouwden de graven van Vlaanderen hier op een binnenduin een kasteel, dat de invallen der Noormannen moest tegengaan, onder welks hoede zich een dorpje ontwikkelde, Sandhoven genaamd.

Toen omstreeks 1160 de haven van het naburige Lombardzijde — zoo genoemd omdat het zijn ontstaan aan een kolonie van Longobarden schijnt te danken te hebben — na vreeselijke stormen totaal verzaad was, trokken zijne bewoners naar Sandhoven, verdiepten er de uitmonding van de IJser en maakten Sandhoven onder den naam van Neoportus (nieuwe haven) weldra tot een bloeiende stad. Het werd de versterkte haven van de in de tweede helft der 13e en de eerste helft der 14e eeuw rijkste en machtigste stad van Vlaanderen, Yperen, dat toen meer dan 200.000 inwoners telde, en dankte veel van zijn welvaart aan de visscherij. In 1383 kwam de eerste tegenspoed: de stad had toen een verschrikkelijk beleg te doorstaan van de Engelschen, vereenigd met 20.000 Gentenaars, die onder aanvoering van den bisschop van Norwich, Henry Spencer, een soort van kruistocht ondernamen tegen Vlaamsche steden, welke aanhangers van den paus van Avignon waren. Het in 1347 door een verschrikkelijke pest reeds zoo zwaar geteisterde Yperen — nog altijd spreekt men, sedert dien tijd, zelfs bij ons, van den „dood van Yperen” — wist de aanvallers te weerstaan, al leed het groote schade, maar de kleine voorhaven Nieuwpoort werd bij die gelegenheid bijna geheel verwoest. Philips de Stoute, die door zijn huwelijk met Margaretha van Maele, de erfdochter van graaf Lodewijk III van Vlaanderen, na diens dood in 1384 het graafschap Vlaanderen met het hertogdom Bourgondië vereenigde, beijverde zich, de stad uit haar verval op te richten, en van dien tijd — het begin der 15e eeuw — dagteekent de nieuwe aanleg met haar rechte straten. Dan herleeft Nieuwpoort en het wordt de eerste haven van de Vlaamsche kuststrook en een der belangrijkste vestingen van West-Vlaanderen. In 1489 verdedigt het zich manmoedig tegen de Franschen. En weldra bergt het een talrijke bevolking — die door sommigen op 20.000 inwoners wordt geschat — binnen zijne wallen. Den 2den Juli 1600 overwint Maurits in de nabijheid der stad... maar daarover hier niet verder. De vele belegeringen, die de stad te doorstaan heeft gehad, — de plaats lag op den kortsten weg van Frankrijk naar de Republiek der Zeven Provinciën — hebben haar ten slotte tot verval gebracht en thans is het een zéér stil vredig plaatsje.

Nieuwpoort heeft nog enkele herinneringen in steen aan het verleden bewaard. Allereerst noemen wij den Tempelierstoren, een zware vierkante toren, eenig overblijfsel van het klooster der Tempeliers (misschien wel het oude kasteel Sandhoven) dat bij het beleg van 1383 verwoest werd. Dan kan de kleine stad met recht trotsch zijn op haar Lakenhal (afgebeeld op de volgende bladz.), een gothisch gebouw in baksteen, van 1480, dat duidelijk spreekt van Nieuwpoort's bloei in de tweede helft der 15e eeuw. In de nabijheid verrijst de kerk, een der oudste gothische bedehuizen van het land, met een fraai gebeeldhouwden preekstoel, zeer oude

grafsteenen en een toren in barok-stijl. Aan de Langestraat verheft zich het Stadhuis, dagteekenend uit het begin der 16e eeuw en in eenvoudigen renaissance-stijl opgetrokken. Eenige minuten en in eenvoudigen renaissance-stijl opgetrokken. Eenige minuten buiten Nieuwpoort staat eenzaam aan de in deze dagen zoo veel genoemde IJser, een zéér oude vuurtoren van het jaar 1284. En niet zoo heel ver van daar, 2 K.M. ongeveer, vermoedelijk op de plaats, waar Maurits zijn zege behaalde, ligt het nieuwe Nieuwpoort, Nieuport-les-bains; al wat met baden in verband staat, heeft iets mondains en deftigs of tracht te hebben, en al wat maar ietwat deftigs heeft of tracht te worden aangediend. Uit den aanhef met een Franschen naam te worden aangediend. Uit den aanhef van dit artikelje blijkt reeds, dat wij slechts vluchtig het oude, doch in het geheel niet het nieuwe Nieuwpoort (Bains) bezichtigden; daarom Baedeker te hulp geroepen, volgens wien het zich onderscheidt „par sa situation pittoresque”, maar... „la vie des baigneurs y manque quelque peu d'animation”. Op z'n Hollandsch: een lief badplaatsje, waar men rustig en „fatsoenlijk” buiten kan zijn. Vermoedelijk, omdat ons land een niet gering aantal van zulke badplaatsen rijk is, wordt Nieuwpoort weinig door Hollanders bezocht.

Zal het oude Nieuwpoort weer, als in zoovele vroegere eeuwen, geteisterd worden? Zal het kleine afgeleefde stadje over eenige weken nog bestaan?...

Het was er zoo rustig, drie jaar geleden, in dit westelijkste hoekje van Vlaanderen; en geen oogenblik hebben wij er toen aan gedacht, dat weinige jaren later in deze streek, waarover in vroegere tijden reeds zoo vaak de rampen van den oorlog zijn heengegaan, een krijg zou woeden, heviger en moorddadiger dan ooit te voren... Toen wij in die dagen door het oude Kerlingaland gingen, schoten ons de dichtregels van Hoffmann von Fallersleben, denzelfden, wien Duitschland zijn: „Deutschland, Deutschland über alles” dankt, den man, die Vlaanderen, zijn taal en zijn lied zoo lief had, te binnen:

Vlaanderen, dach en nacht

Denc ic aen u....

Beemden en velden staen

Overall groen.

Schoon is ons land geheel

Schoon als een lustpriëel....

Overall vrolicheit,

Overall lust.

Hoe is thans alles anders! Arm, arm Vlaanderen! „Dach en nacht, denc ic aen u....”

A. LOOSJES.

De slag bij Nieuwpoort en het beleg van Oostende.

HET waren velerlei redenen, om welke de Staten der Vereenigde Nederlanden het in de Junimaand van 1600 wenschelijk oordeelden, dat hun eerste dienaar Prins Maurits nu eindelijk eens overging tot uitvoering van het reeds lang beraamde krijgsplan — de vermeerstering van Duinkerken. In de eerste plaats: Duinkerken was nog altijd een nest voor de kapers, die het rustige verkeer van de koopvaardijvloot hindernissen in den weg legden en bovendien, de Aartshertogen Isabella en Albertus hadden reeds geruimen tijd een beleg van Oostende beraamd, hadden zelfs al sterke schansen om de vesting heengelegd; gelukte nu de veldtocht dan was ook het gevaar opgeheven, dat deze stad, de eenige versterkte, die de Staatschen op de Vlaamsche kust bezaten, nog aldoor bedreigde.

Bij de Staten en ook bij Oldenbarnevelt was dan ook groote geestdrift voor de uitvoering, maar Maurits zelf stond er zeer koel tegenover. Hij had de kansen eens berekend, die een mogelijke tegenslag met zich konden brengen en inderdaad, de eventueel slechte gevolgen waren moeielijk te overzien. Bestond er geen gevaar, dat de hoofdmacht van het Staatsche leger, zoo ver van zijn operatiebasis verwijderd, afgesneden kon worden? Maurits stelde daarom voor, liever eerst het meer nabij gelegen Sluis te omsingelen, om dan gaandeweg dieper in Vlaanderen door te dringen. Maar hoeveel hem er ook aan gelegen was, nu bij deze gelegenheid zijn eigen meening door te zetten, de Staten gaven naar hun wil te voegen. Toen hij zag, dat alle verdere tegenstand nutteloos zou zijn, gaf hij niet alleen toe, maar hij voerde ook met

Foto C. Steenbergh.

NIEUWPOORT IN WEST-VLAANDEREN.
DE KERKTOREN.

al zijn groote energie de opdracht uit. In Juni stonden dan ook reeds 12.000 man voetvolk en 3000 ruiters op Walcheren, een leger, dat over 37 stukken geschut beschikte. Behalve Maurits, de opperaanvoerder, zag men nog in dit leger de nog zeer jeugdige Frederik Hendrik, zoo ook Ernst Casimir van Nassau, de Engelsche veldoverste Sir Francis Vere en nog vele anderen. Men wilde eerst over zee naar Oostende gaan, maar tegenwind belette dit, vandaar dat men besloot van Walcheren uit de Wester-Schelde over te steken. Het eigenaardige van het geval was bij deze gelegenheid, dat Maurits geheel in het onzekere verkeerde aangaande de plaats, waar de vijand zich eigenlijk bevond. Ook de sterkte van het leger, dat hij te bestrijden zou hebben, was hem onbekend.

De Aartshertogen hadden van hun zijde met moeilijkheden te kampen gehad, moeilijkheden, die van ouds in het Spaansche leger aan de orde van den dag waren — de noodige gelden ontbraken namelijk ook nu weer. De Aartshertogin moest haar juweelen verpanden om aan de geldzucht van de reeds muitende troepen te kunnen voldoen. Op deze wijze werd het mogelijk een leger van 12.000 man uit te rusten, dat in den aanvang van het gevecht, hetwelk zich den 10en Juli bij het strand van Nieuwpoort afspeelde werkelijk succes had. Door een strategischen mislag had Maurits de brug, bij de haven van Nieuwpoort gelegen, niet tijdig afgebroken, vandaar dat Albertus hiervan profijt kon trekken en de Staatschen een kleine nederlaag vermocht toe te brengen, die hen op een verlies van circa 3000 man te staan kwam. Hierdoor aangemoedigd hervatte hij den volgenden dag het gevecht, dat in de duinen plaats vond, waar beide legers elkaar in den meest letterlijken zin des vonds iederen stap gronds betwistten. Ook nu scheen het bij den aanvang, dat de Staatsche troepen, die ongewend waren om in het open veld te strijden niet opgewassen zouden zijn tegen die oude beproefde Spaansche scharen, maar door een handige manoeuvre van Maurits, die op het juiste oogenblik zijn ruitierij-reserve in het gevecht bracht, keerden de kansen en Albertus moest aftrekken, na groot gevaar geloopt te hebben ook zelf in de handen van den vijand te vallen.

Hoe groot overigens het morele voordeel van dezen slag ook was, het voorttrekken van den vijand kon Maurits evenwel niet verhinderen, diens naaste doel — het belegeren van Oostende — niet tegenhouden. Maar er was in ieder geval tijd gewonnen en een diepe geul kon om de stad worden gegraven. Bovendien werd er naar gestreefd de verbinding met de zee open te houden, opdat de aanvoer van levensmiddelen verzekerd bleef. Tot opperbevelhebber van de bezetting werd benoemd Karel van der Noot, die in een brief aan de Staten-Generaal beloofde, „alle neerstigheid te sullen aanwenden om op onze hoede te zijn en met Gods hulpe den vijandt vromelijk te weerstaen”. Er was Engeland ook nu alles aan gelegen, Oostende niet in handen te laten van een groote vastelandsmogendheid, vandaar, dat Elisabeth een macht van 5000 hulpstroepen zond onder Francis Vere, troepen, die ondertusschen voor een deel samengesteld waren uit ontslagen tuchthuisboeven en van welke de inwoners der stad groot nadeel ondervonden. De vijand zette spoedig — in de eerste dagen van Juli 1601 reeds — de bestormende aanval in, ook bij die gelegenheid werd geschut van zwaar kaliber aangewend „gloeiende kogels, vuyle stukken ijzer en kettinghkeyen en ander sulk tuygh, waardoor een menigte van vrome mannen koppen, armen en beenen werden affgesmeeten”.

Zoo werd dag in dag uit gevochten — soms vielen in één etmaal 2 à 3000 schoten. De burgers verleenden insgelijks hun bijstand, meer in het bijzonder de Oostendensche visschers, die elken dag met hun springstokken over het strand den vijand met de grootste koelbloedigheid aanvielen. Tegen deze franc-tireurs gevoelden de Spanjaarden de meest hevige verbittering: „ces sauteurs, gens sans loy, humanité, ni douceur, meurtriers tres cruelzetimpitoyables, non compris au quartier de bonne guerre.

Foto C. Steenberghe.

NIEUWPOORT IN WEST-VLAANDEREN.

DE YSER MET OUDE VUURToren VAN 1283. OP DEN ACHTERGROND DE DUINEN, WAAR PRINS MAURITS ZIJN BEKENDE OVERWINNING BEHAALDE.

Ainsi aussitôt pris, aussitôt penduz ou rouez, sans exception ou mercy”. Door tweeërlei middelen trachtte Maurits de kracht van Albertus te verzwakken: ten eerste leidde hij manoeuvres tegen andere steden — o.a. tegen Rijnberk, waardoor de aandacht van de Spanjaarden op twee en meerdere plaatsen gericht moest zijn, ten tweede zorgde hij, dat het garnizoen aldoor versterkt werd. Onder de naar Oostende gezonden troepen bevond zich ook een kleinzoon van Coligny, Henri de Chatillon geheeten, die sedert lang den wensch had gekoesterd om op een gevaarlijke plaats den vijand van zijn geslacht te mogen bestrijden. Met geestdrift greep hij dan ook de gelegenheid aan en hij bevond zich onder de voorste gelederen, die op den 7en Sept. 1601 een grooten uitval zouden beproeven. Het geluk diende hem niet. Even vóór de uitval beginnen zou, bevond hij zich in gesprek met eenige Hollandsche officieren en verdedigde tegenover hen met vuur de opvatting, dat men den aartshertog, zoo deze werd gevangen genomen, met alle hoffelijkheid te behandelen had. Midden onder dit gesprek sloeg een kanonskogel het bovengedeelte van zijn hoofd tot onder den neus weg. De intralieën ofte ingewanden werden met grooten eere door alle officieren in de kerk van Oostende begraven en vooral in Frankrijk was de rouw over den jongen man groot.

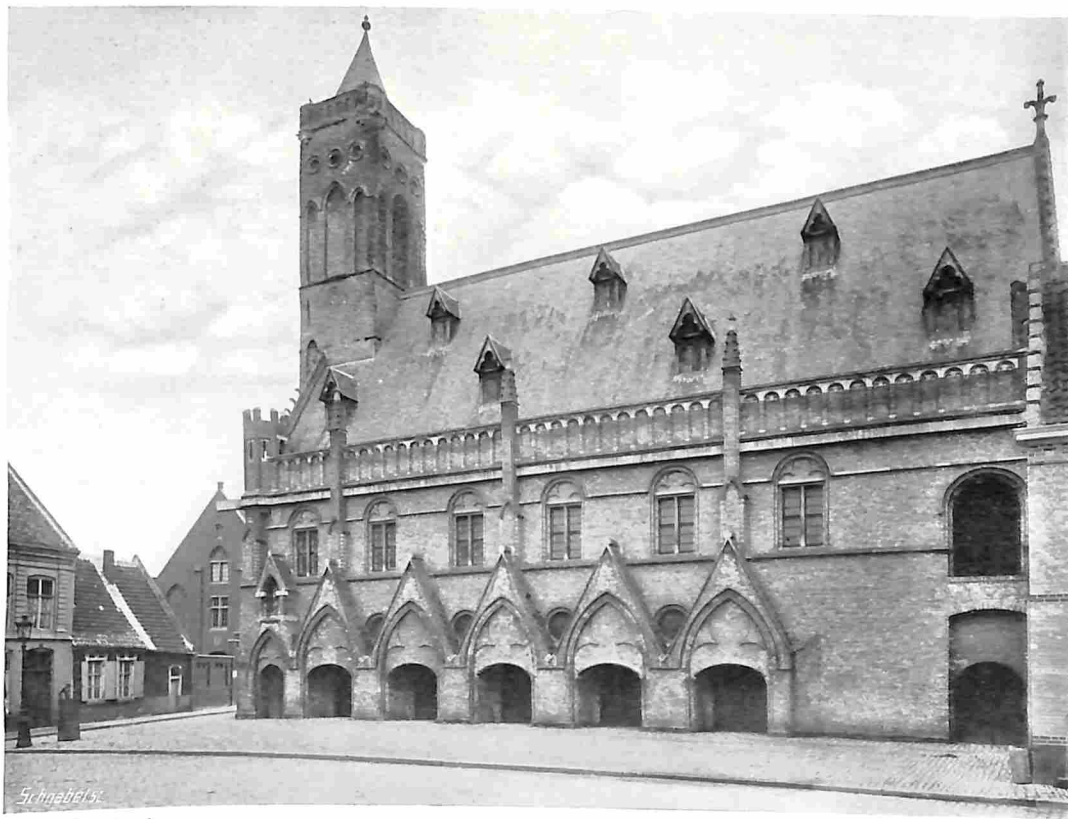

Foto C. Steenberghe.

NIEUWPOORT IN WEST-VLAANDEREN.

DE LAKENHAL VAN 1480.

ALBERT VOGEL
ALS COMPAGNIESCOMMANDANT
IN HET GEMOBILISEERDE LEGER.

Een andere beroemde aanval is nog die van Januari 1602, niet omdat het aantal gevallen aan beide zijden groot was, want dit was bij iedere bestorming het geval, evenmin omdat het den Spanjaarden ook ditmaal niet gelukte veld te winnen, maar wijl bij al dit ijzingwekkend proza de romantiek ook niet ontbrak. Onder de lijken van de gevallen Spanjaarden bevond zich ook dat van een jonge vrouw. „Cette infortunée portait au cou nue chaine d'or à laquelle était attachée un médaillon renfermant le portrait du gouverneur Vere. Trahie par Vere elle avait cru se venger de son abandon en venant se faire tuer sous ses yeux”.

Maar mochten al dergelijke aanvallen van den vijand afgeslagen worden, een andere belager dreigde met niet minder venijnige rampen. Besmettelijke ziekten als pest, bloedloop, scheurbuik kwamen in de vesting heerschen. En ondanks de tegenslagen die de Spanjaarden reeds ondervonden hadden, verminderde hun geestkracht in geen enkel opzicht. Van den opperbevelhebber en diens gemalin ging een geweldige kracht uit, en al mag het verhaal over de gelofte, door Isabella bij die gelegenheid gedaan, naar het rijk der fabeltjes worden verwezen — men herinnert zich het vertelsel, dat zij dan eerst een ander hemd zou aantrekken indien de stad gevallen was — toch drukt het zeer goed de stemming uit, die de Aartshertogin bezielde. Tegen de steeds zich herhalende aanvallen der belegeraars bleek de stad dan ook ten lange leste niet bestand te zijn, maar toch zou eerst een krijg, die de Trojaansche belegering in heftigheid en duur evenaarde, een beslissing geven. Na een afmattenden strijd van ruim drie jaar, viel eindelijk — 22 Sept. 1604 — de stad, vrijwel een puinhoop, in handen van Spinola. S. v. PRAAG.

BALI EN LOMBOK.

LAAT mij beginnen den getrouwen lezeressen en lezers van „Buiten” mijne verontschuldiging aan te bieden wegens mijn lang zwijgen, doch wie, als ik, elk oogenblik geroepen kan worden om zijn koffers te pakken en er op uit te gaan, kan zich moeilijk dwingen tot geregelde correspondentie. Allerlei plotseling opgekomen plannen en ondernemingen onderbreken de beste voornemens en terwijl men reeds een begin heeft gemaakt aan een rustigen reisbrief over „de Padangsche

Bovenlanden”, roept eene invitatie of een schoone gelegenheid, of een ineens ontwaakt enthousiasme ons in levenden lijve naar, de hemel moge weten welk ander deel van de aarde, en rukt daarmede tevens onze gedachten uit „peinzens strak gelid” om ze op heel iets nieuws te concentreren. Maar nu, na mijn „reis om de wereld”, heb ik toch behoefte om op eigen bodem uit te blazen, op dien schoonen bodem van Holland met de goudgetinte weilanden, de verrukkelijke vergezichten en het stille vee. En hoewel ik voorzie, dat dit uitblazen wel niet zoo heel lang zal duren, zal het mij toch de gelegenheid schenken, dank zij de vriendelijkheid van „Buiten”’s redactie, u enkele mijner reis-indrukken mede te deelen.

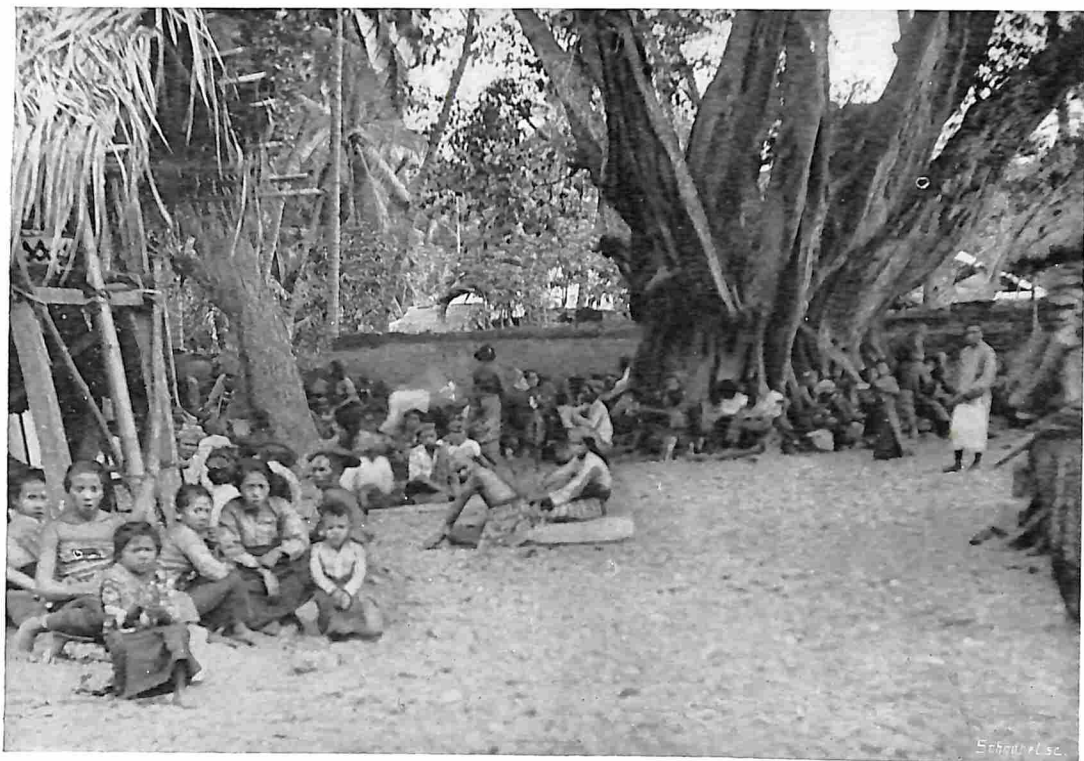
In de beschrijving van Nederlandsch Indië ben ik blijven steken, met Nederlandsch Indië zal ik dus weer aanvangen, en ik noodig u uit, met mij een kijkje te nemen op Bali en Lombok. Dat kijkje is de moeite alleszins waard, want de beide eilanden ademen eene blijheid en eene naive levenslust, die heerlijk en geheel bijzonder aandoet. Al dadelijk bij het naderen van het vlak aan zee gebouwde Boeleleng deelt die blijheid zich aan ons mede. Een dartele zwerm van vrouwen speelt om het schip en op de kade krioelt het van Balineezen, Arabieren, Chineezen, Armeniërs en Britsch-Indiërs, die met hunne vrouwen en kinderen in hunne onderscheidene kleederdrachten, een schilderachtige groep vormen tegen de witte gevels der oude gebouwen, die aan de zee straat staan. Onder luid gelach worden onze dames door bruine armen uit de bootjes over het schuimende nat aan wal gedragen, enkele der dappere heeren wagen een koenen sprong, waarbij sommigen het er goed afbrengen, anderen een „nat pootje” halen en... we staan in een nieuw verrassend land, waarin de lucht en het licht u anders bevangt, anders omstroomt dan op Java. Men bestelt een koelen drank in de wenkende „soos”, eenige passen van de landingsplaats verwijderd en neemt daarna plaats in een der keurige karretjes, bespannen met fraai betuigde temperamentvolle paardjes, om de Boeddhistische tempels te gaan bewonderen en om de hoofdstad Singaradja te bezoeken.

De tocht vangt aan door de zonnige straten van de oude, oude stad om daarna te worden voortgezet door een prachtig belommerde laan, hier en daar gelegenheid biedend tot een verrukkelijk vergezicht over dalen en heuvelen met het blauwe gebergte aan den gezichtseinder. Wij rijden den „passar” voorbij, waar de koopwaren liggen uitgestald en bemerken langs den weg een gemetseld kanaal voor den afvoer van het sawah-water. Achter een steenen muur verheffen zich de toppen der Balineesche woonhuizen en een eind verder ontdekken wij de indrukwekkende dorpstempel met zijne steenen reuzenwachters en prachtige poorten. Alles is van een geheel eigen architectuur, alles kenmerkt een apart volk met zin voor levenslust en lichte sierlijkheid.

Daar naderen een paar Balineesche vrouwen — de mooiste vrouwen van het geheele Oosten. Als ranke twijgen bewegen zij zich. Zij zijn groot van gestalte. Ravenzwart haar bedekt het schoone hoofd, waarin de donkere, diepe oogen heerlijk de wereld instaren. De neus is fors geplaat in het gelaat, de lippen zijn fraai gevormd en verbergen ten halve het natuurlijk volmaakte gebit. De lijn van hoofd tot schouders is zoo schoon, dat zij elken beeldhouwer zou bevredigen. Krachtig en vol is de boezem. De kaarsrechte beenen en de welgevormde voeten bewegen zich als gingen zij ten dans. Hoe fijn zijn die enkels en polsen, hoe onnavolgbaar die armzwaai. Een witte of bloedroode groote bloem steekt achteloos in het haar. Zij lachen als kinderen en men kan de oogen niet afhouden van zooveel gracielijks.

De Baliër is een heerscherstype; evenals de vrouw van zijn stam is hij groot en slank, doch de vrijheidszin tintelt in zijn oog en de zelfbewustheid, zonder ook maar eenigszins te zweemen naar bandeloosheid of verwording, zetelt op zijn gelaat. Hij weet dat hij woont in een onvolprezen land, dat hij de godsdienst zijner vaderen heeft bewaard, dat hij waardig is en schoon en dapper, dat der vrouwen blik met welgevallen op hem rust, en het is wellicht om die laatste reden dat hij zijn uiterlijk en zijn sarongdracht zoo verzorgt.

Hier geen kruipende slaafsheid, geen hurkendienst, doch waardig evenwicht. Men weet dat de bevolking zich toelegt op het vervaardigen van houten beelden en het weven van fraaie doeken. Zij willen die begrijpelijkerwijs aan den man brengen. Eene schoone Balineesche meende in mij een kooper gevonden te hebben en hare slimheid deed haar blijkbaar besluiten op mijne ijdelheid te werken. Zij bekeek mij lang, monsterte mijn horlogeketting en mijn ring en zij toen met bijzonderen nadruk: „Zooiets kunnen alleen rijke menschen koopen”. Het was een fel roode doek met schitterend gouden toempal en bloempatroon; trouwens, de meeste hunner kunstprodukten op dit gebied hebben gouden patroonweefsels. Zeer vaak zijn dit dierfiguren of bloemen en de uit-

BALI EN LOMBOK.
EEN VOLKSVERZAMELPLAATS BIJ BOELELENG OP BALI.

voering is meestal technisch fraai, al kan zij niet op tegen die der Atjehsche, welke naar mijne meening het hoogst staat. Ook de beschilderde houten beelden zijn het bezien waard, doch in deze kunst zijn ze toch niet heel ver. Het schoonst bij dit volk is wel het natuurlijk gebaar, de losheid van beweging, de draperie om de lijn, de buiging, de groet, het met de hand aanvaarden van een gift, de gang, de dans, het neerzetten der voeten. Dat is alles van eene ingehouden voornaamheid, een sierlijkheid, eene naïve natuurlijkheid, die het oog behaagt en die altijd ten eenemale vreemd is aan vulgariteit. 't Is of men leeft tusschen geboren prins en prinsessen en als men twee koelies elkander een „strootje” of een lucifersdoosje ziet overreiken, krijgt men den indruk, of twee vorsten elkander een geschenk overhandigen.

Ik wilde u over Bali en Lombok schrijven en mijne herinnering aan dat teere sprookjesland zou mij tot onbescheiden plaatsruimte voeren, liet ik mij gaan. Ik moet dus hier afbreken en u verzwijgen, hoe het eigenlijk binnenland is met zijn rijk begroeide bergen, zijn bosschen, zijn vogelschat en zijne heerlijke bloemen — een lustwarand, waar men zou willen blijven tot zijn dood toe. Ik mag u niet vertellen van de zeden van dit merkwaardig volk met zijn kastenstelsel van meer dan vijfhonderd jaar oud, met zijne verachting voor den bewoner van het eigenlijk binnenland, die slechts een heiden is en die de oude heidenfeesten nog viert; — ik moet eindigen.

Over Lombok zal ik heel kort zijn. Het zijn voor alles de droeve herinneringen die hier sterk spreken. Het beeld van generaal Van Ham en de namen van vele dapper gesneuvelden, die gebeiteld zijn in het monument, roepen treurige gedachten op. Elk plekje is een stukje droeve historie. De vriendelijke leidsman doet u begrijpelijkerwijze die ontzettende nacht nog eens doorleven en overal verklaart hij u hoe dit drama zich afspeelde en met de gedachten aan de oude wapenbroeders, die daar gruwelijk vermoord werden in het holst van den nacht, ver van Vaderland en familie, is het niet mogelijk de natuur te zien in feestdosch en van heeler harte te genieten. Het is nog te dicht bij ons. Er ligt een schaduw over alles, want bij het lezen van den naam van een vermoorden vriend, hier, vlak bij u, grijpt de weemoed ons aan en wij denken aan hem het meest.

ALBERT VOGEL.

OM EN BIJ DEN OORLOG.

II. IN DEN HOF VAN TILLY.

IN het door de Maastrichtsche bevolking genoemde hof van Tilly op de Brusselsche straat, de voormalige residentie van den te dezer stede in 1725 overleden Claude 't Serclaes, graaf van Tilly, gewezen veldmaarschalk der Hollandsche legers, na een werkzaam deel te hebben genomen aan den Spaanschen successie-oorlog, benoemd tot militair gouverneur van Maastricht, in datzelfde gebouw, thans Rijksschool, vele honderden van Belgische vluchtelingen, welke bij gebreke aan plaatsruimte noch in Eysden, noch in de aangrenzende Limburgsche dorpen een onderkomen hebben kunnen vinden.

Nooit heeft menschelijke kracht en energie, gepaard met het ijzeren willen van ondersteunen en weldoen aan diep rampzaligen, aan onschuldige slachtoffers van wreeden meedoogenloozen krijg, hulpe verleend zóó snel, tevens zóó doelmatig, als in die dagen in Limburg's hoofdstad.

Op een avond zitten te samen een drietal Maastrichtsche heeren, als een hunner, stedelijk beambte, weet te verzekeren, dat dienselfden nacht nog tal van armen, van alles beroofden, uit Visé zullen komen, om hier te vinden de veiligheid, de bescherming van hun leven — enkel van hun leven, niet van hunne goederen of bezittingen, deze hebben zij niet meer, deze zijn door den vijand verbrand; waar vroeger hun huis was, is thans niets meer dan een hoop asch.

Hoe hen echter te helpen, hoe hen te geven een bete broods, hoe hun een legerstede te verstrekken tot rust voor de afgematte, doodmoede leden.

't Moet.... 't moet verd.... nog; 't dondert niet hoe, maar het moet, is hun kort, eenparig besluit.

Allo, ik geef vijfhonderd pop, een hunner, een bankier r).

A la bonne heure, dank je kerel, de derde, een particulier, nu kunnen we direkt beginnen en dan ook maar dadelijk. Niet langer kletsen, geen woorden, maar daden, ik zal terstond mijn vrouw opbellen, dan kan die ook dadelijk aan het werk.

Het aan de bevoegde autoriteiten gevraagd verlof, om het thans gedurende de vacatie leegstaand gebouw tot toevluchtsoord in te richten, wordt terstond verkregen; de kribben uit de kazerne der naar elders vertrokken soldaten der mitrailleurs-afdeeling op hun verzoek dadelijk afgestaan, bedden, matrassen door tal van Maastrichtsche bewoners

BALI EN LOMBOK.

BALINEESCHE VROUWEN MET KIND UIT DEN GEGOEDE STAND IN FEESTTOOL.

terstond aangeboden en mochten er nog niet voldoende slaappleaatsen zijn, stroo is er voldoende te verkrijgen bij de boeren in den omtrek. Nu het voedsel — ook geen bezwaar.

Dienselfden avond wordt aan de bewoners der Brusselsche straat, aan die van de aangrenzende Grootte Gracht verzocht zich te belasten met het zetten van koffie, het maken van boterhammen; in enkele uren tijds is aan het vriendelijk verzoek voldaan, zijn er dranken en spijzen in overvloed om honderden te laven, hun honger te stillen. Nu het voorloopig comité, dienselfden avond nog in 't leven geroepen, hetwelk zich tot taak zal stellen om een blijvenden steun te verlenen aan de nog welgestelden van gisteren, aan de bedelaars van heden.

Ik heb ook dezen zien komen hier; dezelfde treurstoet, dezelfde

BALI EN LOMBOK.

TWEES KLEINE TEMPELTJES OP BALI, DOOR DE BEVOLKING BINNEN DE DESSAH GEBOUWD.

BALI EN LOMBOK. EEN TOKO AAN DEN GROOTEN WEG VAN CAMPENAM
OP LOMBOK, NIET VER VAN HET VOORMALIGE OORLOGSTERREIN.

lijdensweg van wanhopigen als in mijn vorige schets, schier allen vrouwen met enkele grijsaards en vele, vele kinderen. Als zware lasten neergezegen op de banken in den hof, op de vloeren der schoolvertrekken, verslinden zij de door tal van uit eigen beweging dienzelfden nacht nog hier te saam gekomen dames hun toegereikte broodjes, met allerlei vleeschsoorten belegd. Ik heb tot enkelen eenige vragen gesteld, maar zij kunnen niet antwoorden; de kracht om slechts enkele woorden te stamelen ontbreekt hun.

* * *

Ik ben den volgende morgen teruggekeerd, heel vroeg.

Allen op de groote ruime vlakte, door hooge muren omringd, overschaduwd door breedkruinige boomen, in gewone tijden de speelplaats der leerlingen en allen geknield, met gebogen ruggen en gevouwen handen voor een klein nietig met vaal rood fluweel kleed overdekt altaartje, schier verscholen in een nis, waarvoor een priester in witte rocheta.

Ze bidden, die menschen, ootmoedig, in volle vereering; ze zullen zoo bidden elken dag: elken morgen om zeven uur zal hier een mis gelezen worden.

Waarvoor echter dat bidden — op dit oogenblik — in dezen toestand, die toch zeker niet tot dankbaarheid kan stemmen.

Ik heb mij verstout die vragen te stellen tot enkele in kleine groep vereenigde weenende vrouwen.

„Dat God ons onze mannen weergeeft, mijnheer”.

„En mij m'n twee zonen,” de oudste hunner.

„Waar zijn die?”

Een hoog schouderophalen als eenig antwoord.

Een lange poos, een diep stilzwijgen.

„'t Is ook nog onze eenige troost”, een andere, „het eenige wat zij ons niet hebben kunnen stelen of verbranden, is ons geloof. God zal ons wel helpen, daar vertrouwen wij vast op, want God is rechtvaardig, die kan zoo'n onrechtvaardigheid niet ongestraft laten: die bloedhonden met hun kaiser zullen hun trekken wel thuis krijgen; is het hier niet, dan hierna maals, maar krijgen doen ze het, dat staat vast en dan ben ik liever in mijn plaats dan in die van hun want ons ongeluk duurt maar kort, maar dat van hun zal eeuwig duren”.

Vol eerbied voor dit oprecht kinderlijk vertrouwen heb ik afscheid van hen genomen.

Een weinig verder, diep gezonken in een fauteuil, door een der bijwonenden verstrekt, een zeventigjarige vrouw, de grijze haren slordig om het gerimpelde hoofd, de moede oogen half gesloten.

Ik ken haar; ik heb haar meermalen gezien, maar waar . . . wanneer; ik kijk haar aan, scherper, met meer oplettendheid; plots herinner ik mij: de eigenares van het grootste hotel te Visé, het om zijne fijne, kostbare wijnen en heerlijke toe bereide fritures d'oeie, le plat de la maison, geroemde huis, het vereenigingslokaal in den zomer van tal van Luikenaars en bewoners van Maastricht.

„Bonjour, Madame Quaden”.

Even licht zij op het op de borst gezonken hoofd.

„Dag mijnheer”.

„Herkent u mij, Madame?”

„Jawel, u bent dikwijls bij ons geweest, maar . . . dat zal nu wel niet meer gebeuren”.

„Ik hoop, dat gij u vergist, het volgend jaar, als alles voorbij is, dan zult u mij weer bij u zien”.

Een pijnlijke grijnslach om hare lippen.

„Geloof u 't niet, Madame?”

„Neen mijnheer”, met langzaam treurig hoofdschudden, „want wij zouden u niets kunnen aanbieden; ons huis bestaat niet meer, dat hebben ze tot den grond toe verbrand en onzen wijnkelder — u kent em mijnheer — hebben ze bijkans leeggedronken, „les

ivrognes”, „les souldards” en wat ze niet hebben kunnen leegzuipen, dat hebben ze met de kolven van hun geweren stuk geslagen, „les barbares”.

U weet, dat wij het goed hadden, niet waar, 'n pracht van een zaak, ons hotel en restaurant, en nu niets, niets meer, net zooveel als op de palm van mijn hand; och, voor mij is dat zoo heel erg niet; met mij zal het wel gauw gedaan zijn; zoo iets overleeft men niet lang, als men zoo oud is, maar mijn dochters, mijnheer, mijn dochters . . .”

„Die hebben toch nog hun mannen”.

„Jawel, maar hun mannen zijn niet meer bij haar: ze weten niet waar deze zijn, misschien wel dood, vermoord par ces damnés de l'enfer”.

„En uwe dochters zelve, waar zijn die?”

„Die zijn onderweg gebleven; ze konden niet verder met hunne kinderen”.

* * *

Weer enkele stappen verder tot bij een krachtige, breed geschouderde vrouw, blijkbaar een boerin, eenzaam tegen een boomstam geleund, de armen over de borst gekruist: in de groote wijd opengesperde oogen fonkelt de waanzinnige toorn.

Ook zij heeft mij haar lijden verteld in rollende woorden met ratelvlod van verwenschingen en verdoemingen: „Wij waren met ons gedrieën, mijnheer; ik

met m'n twee broers; we woonden in Mouland; u weet wel, niet ver van Visé.

Twaalf jaar geleden is vader gestorven; moeder was al lang dood; zij hebben ons niet anders nagelaten dan een klein huisje met een paar bunders land en twee magere koeien. We hebben gewerkt van 's morgens vroeg tot 's avonds laat; wij hebben zelve den ploeg door het land getrokken, omdat wij geen geld hadden om een paard te kopen.

't Ging ons goed mijnheer, elk jaar beter, en wij hadden plezier in den arbeid; wij hebben nooit willen trouwen, geen van alle drie; we wilden bij elkaar blijven, want we konden 't best met elkaar vinden en God weet of dat zoo zou gebleven zijn, als d'r vreemd volk in huis was gekomen, zoo redeneerden wij.

Wij behoorden al tot de rijkste boeren van Mouland; wij hadden grooter gebouwd, tachtig bunders in pacht, in de twintig koeien, prachtige beesten van minstens zeshonderd francs per stuk, acht paarden, allemaal Ardenner, de minste van over de twaalfhonderd francs.

Maar toen zijn die verrekkelingen gekomen; die hebben ons de koeien en paarden uit den stal gehaald — natuurlijk, dat wij dit niet permitteerden, dat wij ons daartegen geweerd hebben: dat spreekt toch van zelf hè, waar je je geheeleleven voor gewerkt hebt.

Zij lachten ons uit, de smerlappen; toen heeft m'n oudste broer Jean, een kerel als een boom, een van die slampampers met z'n vuist tegen den grond geslagen; op hetzelfde moment bijkans een aantal schoten en ik zie ze allebei, m'n broers Pierre en Jean, dood neervallen voor m'n voeten; ik ben ze aangevlogen; ik heb met m'n nagels hun valsche gemeene tronies opengekrabt; ik heb, toen zij mij vastpakten, ze in 't gezicht gespogen; ik heb hen toegeschreeuwd, dat ze mij nu ook maar moesten doodschieten, ces lâches, maar ze hebben 't niet gedaan. God weet, waarom ze 't gelaten hebben; ze hebben me, zeker met hun tieners, den stal uitgeduwd en toen al ons vee meegenomen en ze hebben weer gelachen met hun gemeene smoelen (sales gueules) toen ik ze uitschold voor „ignobles voleurs”, „lâches assassins”.

Een beetje later hoorde ik iets achter mij knetteren: ze hadden het stroo in de stallen in brand gestoken, die loeders: alles is verbrand mijnheer, alles, de stallen en ook het huis, alles, alles, geen steen meer d'r van over; in enkele minuten heb ik verloren, waarvoor we met ons drieën jaren en jaren hebben gewerkt”.

„Dat is verschrikkelijk, maar . . . gelukkig bent u nog sterk: u zult overal weer kunnen vinden”, tracht ik haar te troosten.

„Neen, mijnheer, neen, onder m'n broers kan ik niet werken; de lust is er uit en die komt ook niet meer terug, dat voel ik.”

* * *

Een andere is nog veel ongelukkiger, zooals zij mij verzekert. Ze woonden in Visé met haar man en vier kinderen: ze hadden een groote boutique; ze moesten hard werken, maar ze verdienden ook veel geld; elk jaar kochten zij er een huisje bij: zij hadden er al acht en geheel vrij, geen cent hypotheek en ook allemaal verhuurd aan soliede lui, daar letten zij goed op: ze betaalden dan ook geregeld hun huur, op den dag af: dat mankeerde nooit.

Effecten of obligatiën of aandelen in zaken had haar man nooit willen hebben; de zaken, die konden failliet gaan en de papieren konden verbranden of gestolen worden, of de een of andere notaris of bankier kon er mee van doorgaan, dat was meer gebeurd en daar moesten ze niets van hebben; huizen, dat was secuur, die konden ze niet stelen en als ze verbrandden kreeg je de waarde terug van de assurantie en nu . . . alles, alles verbrand en de assurantie betaalt geen cent, omdat het in den oorlog gebeurd was; ze had niks, niks meer als de kleeren, die zij aan d'r lijf droeg;

geen rooie duit meer, zij met haar vier stumpers van kinderen, op het oogenblik zonder vader — misschien ook wel voor altijd: zij ook, zij wist niet....

Plots een kreet, een gil; ik zie een jonge vrouw met wijd open armen hollen naar den uitgang, waar stevige kerel in bruin werkmanspak.

Hij heeft haar ook gezien; hij ijlt haar tegemoet met hoog opgetrokken knieën; een oogenblik later slaat hij zijn armen om haar hals, prangt haar tegen zijn borst, terwijl zijn brandende lippen vurige kussen drukken op haar mond.

„Guillaume”.... „Marie”, telkens en telkens herhaald uit vroolijk lachende monden, terwijl inmiddels groote kring zich om hem heeft geschaard, velen, de oogranden vol tranen.

„Hoe.... hoe kom je hier, Guillaume, en hoe wist je, dat ik hier was”, zij eindelijk na een lange poos.

„Ik ben van nacht gevlucht; 't is me gelukt om over de Nederlandsche grenzen te komen; eerst in Eysden, daar was je niet; wel heb ik je moeder gevonden, die heeft mij verteld, dat je verder door bent gegaan, toen ik natuurlijk ook; ik heb overal op den weg, in Gronsveld, in Heer naar je gezocht, overal gekeken zonder je te kunnen vinden; toen maar door naar Maastricht; een agent van politie, dien ik aansprak, heeft mij gezegd, dat ik maar eens hier naar toe moest gaan; ik zou hier wel informaties kunnen krijgen als je er zelf niet was, maar je bent er en nu heb ik je weer, mijn vrouwtje, mijn lief vrouwtje”, en weer kussen in krachtige omhelzing.

Toen andere vrouwen, die angstig, schuchter den vluchteling vragen, of hij soms iets weet van hun zoon, van hun man, van hun broeder, hun verloofde.

Enkel kon hij de gevraagde inlichtingen geven.... ja, die en die had hij nog gisteren gezien, die hadden „ces maudits Prussiens” aan het werk gezet aan de brug, die zij bezig waren over de Maas te leggen om weder door hun land te trekken, om nog meer te verwoesten en te moorden.

„Goddank, die leefden dus nog”.

Een andere met dezelfde vraag omtrent een der haren.

Ja, die ook, die was hij nog gisteravond tegen gekomen met vier anderen.

„Wie.... wie waren dat”, terstond tal van stemmen.

En langzaam, zich bezinnend, noemt hij ze en bij elken naam een juichkreet — die waren bij den weg aan 't werk, aan het opruimen van de ingestorte stukken muur, die weg moesten voor de kanonnen van dat canaille.

En alweer anderen, die vragen stelden.

„Neen”, 't speet hem, maar van die kon hij niets zeggen; hij wist het niet, misschien hadden zij hem wel naar Aken gebracht; daar waren d'r ook een heele boel heen; diepe teleurstelling, bange vrees op veler gelaat; enkelen, die uitbarsten in zenuwachtig gesnik.

En Guillaume en Marie schrijden voort door die droeve menigte arm in arm, vol zalig geluk — zij ook, zij hebben niets, niets meer; ze zijn arm, doodarm, toch voelen zij zich rijk in het elkander weer bezitten.

Ik heb de bovenlokalen van het gebouw bezocht, waar tegen de wanden geschoven de schoolbanken; in het midden de met dekens bedekte matrassen, waarop kleine kinderen sliepen, kalm, rustig, nog onbewust van de rampen, die ook hen getroffen hebben.

Ook hier tal van schreiende vrouwen, die mij vertellen hun ellende, hun wanhoop, hun levensruïne; ook hier een sprekende bioscoop van onnoemelijk leed, van niet te dragen smart.

In een der vertrekken een klein prullig Belgisch vlaggetje, in den muur gestoken, droeve herinnering, eerbiedwaardige hulde in den vreemde aan het zoo zwaar geteisterd vaderland, waaruit de Duitscher hen heeft verjaagd, hunne mannen en zonen tot slavernij gedoemd.

Als ik weer de speelplaats betreed, zitten aan lange reusachtige tafel een vierhonderdtal vluchtelingen, velen, zeer velen met kinderen op den schoot, van het hun verstrekte brood en koffie te genieten; straks zullen zij hier hun middagmaal verorberen, vleesch, aardappelen en groenten; des avonds weer brood en vleesch.

In het tot keuken ingericht vertrek een zestal Maastrichtse dames in vollen arbeid met het snijden van boterhammen, met het vullen van groote koppen met koffie; in de bibliotheek andere Maastrichtse vrouwen, bezig de hun toegezonden kleeën te stapelen en te rangschikken, een ontzaggelijk warenhuis van schoenen, kousen, hoeden, petten, kragen, dassen, rokken, blouses en onderkleeën.

In enkele uren hebben eenige heeren dit werk van naastenliefde en barmhartigheid in het leven geroepen; een maandlang heeft het Maastrichtse steuncomité het in stand gehouden, bijgestaan door de geheele bevolking onzer stad, geholpen door talrijke giften uit tal van plaatsen van ons land.

Gedurende dit tijdstip zijn er hier in de Rijksschool aan ongeveer vijfduizend Belgische vrouwen en kinderen een beschutend dak, een bed, voedsel en kleeën verstrekt. Als eenige belooning.... innige, kinderlijke dankbaarheid, in naam van alle vluchtelingen uitgesproken in warme gloedvolle woorden door den kapelaan van Visé, den avond voor hun vertrek naar het kamp van Oldebroek; door henzelf in schrift op een schoolbord: „les réfugiés Belges adressent leurs plus sincères remerciements aux membres du comité pour la bienveillance et la délicate atten-

tion, qu'ils ont eu pour eux. En quittant ils crient tous: „vive la Hollande, vive la reine Wilhelmine”.

Er is bij hun heengaan, bij het verlaten van het gebouw nog menige hand gedrukt, nog menige traan geschreid, niet enkel door de gasten, maar ook door de gastvrouwen.

Mr. L. H. J. LAMBERTS HURRELBRINCK.

1) Op uitdrukkelijk verzoek noem ik geen namen.

BIJ HET NEST VAN DEN GAAI.

DE vlaamsche gaai (*Garrulus glandarius* [L]), in ons land misschien beter bekend als Meerkol, laat zich tegenwoordig weer in tamelijk groot aantal zien. Telkens in October komen er minstens verscheidene exemplaren door ons land trekken, en in enkele jaren is er van zeer talrijk sprake. De Gaaien zijn mooie vogels, maar hoog aangeschreven staan ze nu juist niet, omdat ze roofzuchtige eigenschappen bezitten. Niet alleen eieren en jonge vogels worden met graagte door deze booswichten genuttigd, maar ook de oude vogels, die in hunne nabijheid durven komen, zijn niet veilig voor hen. En dikwijls is de handelwijze van den Gaai tot bereiking van zijn doel niet bijzonder eervol te noemen. Verschillende dierengeluiden toch worden vrij nauwkeurig door hem nabootst, terwijl hij zich aardig en lief ten opzichte van verscheidene vogels kan voordoen. Maar wee het diertje, dat zich door deze hoffelijkheden laat verleiden, en zich daardoor te dicht waagt in de nabijheid van den pluimstrijker. Spoedig zal het gewaar worden, dat de schelm in het bezit is van een stevigen bek, waaruit de verwantschap aan de familie der Raafachtigen blijkt. Zoo het geheele vogeltje niet verscheurd wordt, dan zal dit geduchte wapen het den kop openpikken, om de hersenen, die voor den Gaai een bijzondere lekkernij vormen. Zoo ook vinden lijssterstrikkers wel half verscheurde vogels in hunne strikken, en ook exemplaren, waarvan alleen de hersepan verbrijzeld is.

Een enkele maal ook is de moordenaar zelf in den strik geraakt en hangt dan naast zijn prooi. Kunnen we deze moordenarijen van de „Eikelaarster” niet goedkeuren, overigens houden we wel van den vogel, die onrustig, levendig en nieuwsgierig is maar die er ook een fraai vederkleed op na houdt. 't Is een vogel van ongeveer 3 d.M. lengte, met licht roodachtige pooten parelkleurige oogen en zwarten snavel. Vooral valt hij dadelijk in het oog door zijn fraaie vleugels, waarvan de bovendekvederen fraai lichtblauw zijn en van zwarte dwarsbandjes voorzien. Een

Foto R. Tepe.

GAAI BIJ ZIJN NEST MET JONGEN.

tweede spiegel op iederen vleugel is wit. Verder is de hoofdkleur van den vogel een fraai purperachtig grijs met zwarte lengtevlekken op den bovenkop; de stuit is wit; de staart en slagpennen zijn zwart, terwijl de buitenvlag van de groote slagpennen grijsachtig wit is.

Als we zoo de kleuren van den Gaai in oogenschouw nemen, houden we onwillekeurig van den vogel; werkelijk is hij eene schitterende vertooning. Daarbij komt nog, dat hij ook wel dingen doet, die der menschen goedkeuring kunnen wegdragen. Want de Gaai voedt zich niet uitsluitend met vogelvleesch, maar ook tal van grootere insecten verhuizen naar zijn maag, terwijl hij er mede zeer veel noodig heeft tot voeding van zijn kroost. Waar we dus aan de eene zijde het kwade van dezen druktemaker niet willen verbloemen, daar mogen we toch ook een open oog houden voor de weldaden, die hij ons bewijst.

Ook plantaardig voedsel wordt door den Gaai niet versmaad; vooral eikels en vruchtpitten worden door hem gaarne gegeten. Leelijk schreeuwen kunnen de Gaaien, vooral wanneer ze vervolgd worden, of wanneer een hond of eene kat in hunne nabijheid is. Maar ook aardige nabootsende geluiden kunnen ze maken, vooral wanneer de tijd van paren aangebroken is.

Dat de Gaai geen onbekwame nestbouwer is, kan blijken uit de afbeelding op de vorige bladzijde. Het nest is vervaardigd van fijne takjes en heidekruid en het heeft plaats tusschen gevorkte takken. Mooi komvormig is het en gewoonlijk bevindt het zich 4 á 5 Meter boven den grond. De vijf eieren, soms ook vindt men er zes af zeven in een nest, zijn licht olijfgroen en versierd met donkere vlokjes, veel op waterverf gelijkende. Enkele malen heeft men ook gaaiennesten gevonden in boomholten, doch ook dan was er veel werk van gemaakt.

De Gaai kenmerkt zich nog door verlengde kopvederen, die tot een aardige kuif opgezet kunnen worden. Vooral wanneer er gevaar nadert, komen deze veeren, waarvan de voorzijden donker gevlekt zijn, omhoog, en dan ziet de vogel er vrij krijshafstig uit. Maar ook, wanneer ze vredig bij elkander zitten, pronken de Gaaien wel met deze kopversiering, vooral in Maart, wanneer de lentezon eens hare kracht laat merken.

De Vlaamsche Gaai is voor ons land standvogel, doch tevens moeten we hem als zwermgast beschouwen. Na den broedtijd trekken wel vele exemplaren, die hier nest maakten, weg naar het Zuiden, doch er komen uit het Noorden en Oosten weer andere voorwerpen, somtijds in groot aantal, waarvan er ook des winters nog genoeg achterblijven, om er kennis mee te kunnen maken.

Niet alleen in grootere en kleinere bosschen treft men den Gaai aan, maar ook in tuinen en hoven, en in allerhande kreupelboschjes, waar hij dikwijls zijne tegenwoordigheid reeds van verre verraaft door zijn krijschend geschreeuw. Dat hij in genoemde boschjes veel last veroorzaakt aan de lijstervangers, zagen we reeds.

In heel Europa leeft en broedt de Vlaamsche Gaai, tot op 63° Noorderbreedte. Maar ook over een groot gedeelte van Azië en zelfs in Japan heeft hij zijn verbreidingsgebied. De Zuidelijker wonende exemplaren bieden evenwel min of meer in het oog vallende afwijkingen aan.

Dat de Vlaamsche Gaai bij ons in het land nogal een bekende is, blijkt wel uit de vele plaatselijke namen, daar, behalve de reeds genoemde, ook nog voorkomen de volgende: Houtekster, Hannebroek, Spaansche Ekster, Marklooper, Merkol, Merklouw, Meerkolf en Marrikolf.

Vermoedelijk zal, nu de nieuwe vogelwet aangenomen is, de Gaai wel op de zwarte lijst geplaatst worden, want jagers en vogelvangers roepen beslist „Dood aan de Gaaien!” Toch vragen we een weinig clementie voor deze vogels, die, we zagen het reeds, niet alleen schadelijk, maar ook nuttig voor de menschen genoemd kunnen worden. En dan mogen we deze vogelsoort ook tot de interessantste dieren rekenen, die we niet gaarne tot het uiterste vervolgd zien.

IN HET GETEISTERDE DIKSMUIDE.
DE MARKT MET TOREN DER ST. NICOLAASKERK EN HET STADHUIS.

Wel weten we, dat het kleed den man niet mag maken, maar niet gaarne toch zouden we het mooie gaaienkled geheel missen. Laat ons dan ook voor den Vlaamschen Gaai een weinig door de vingers zien.

J. DAALDER Dz.

Het geteisterde Diksmuide.

Diksmuide behoort tot die oude stemmige Vlaamsche stadjes, die thans in de vuurlinie liggen en, waarschijnlijk door vriend en vijand beide, geteisterd worden, waar het schoon, dat er na eeuwen rust en vergetelheid te droomen stond, thans na enkele minuten van beschieting voor altijd verdwijnt.

Zou het prachtige middeleeuwsche begijnenhof met de witte huizekes, zoo devoot om het kapelleken geschaard, door granaten uit zijn rust zijn opgeschrikt? Zou de niets ontziende krijg het wondere oksaal in de St. Nicolaaskerk hebben verbrijzeld?

Diksmuide is in de Nrs. 36 en 37 van onzen vorigen jaargang uitvoerig in woord en beeld beschreven. Nu het plaatsje op zoo droevige wijze de aandacht trekt, meenen wij goed te doen, enkele der toenmaals opgenomen cliché's te herplaatsen.

IN HET GETEISTERDE DIKSMUIDE.
EEN MOOI HOEKJE.